

Марина МАРТИНОВИЋ*

ПЕТ АРХИВСКИХ ДОКУМЕНАТА О ОСНИВАЊУ БОГОСЛОВИЈЕ НА ЦЕТИЊУ 1869. ГОДИНЕ

Ускоро по доласку на владарски трон, књаз и господар Црне Горе Никола Први Петровић-Његош је започео да консолидује прилике у земљи и да помишља на њено територијално проширење. Побољшао је стање у судству и у организацији државне управе; оснивао је школе и јачао војску. Али, да би шире дјеловао на свеукупном државном плану, посебно да би се могао супротставити неупоредиво моћнијој Османској империји, требала му је знатна морална и материјална помоћ, коју му је једино могла обезбиједити моћна Руска империја. Стога је 20. децембра 1868. пошао на прво путовање у Русију, са којом је Црна Гора имала традиционално добре односе још од 3/13. марта 1711. године - од времена Петра Великог и митрополита Данила Петровића-Његоша.

Иако је млади црногорски суверен отишао у Русију са зебњом, због оријентације у спољној политици на Француску његовог претходника књаза Данила I на руском Двору у Санкт-Петербургу су га изванредно примили. Приликом дворске аудијенције император Александар II прихватио је његов захтјев у погледу материјалне помоћи и богато га обдарио. Уз то, на расанку му је поклонили сабљу српског краља Милутина са ријечима:

"Имам једну сабљу Ваших старих предака. Она ће на бољем мјесту бити у Вашој руци него у мојој оружници" (данас се сабља налази у Државном музеју на Цетињу).

Књаз Никола је добио знатна новчана средства, поред осталог, и за оснивање двије средње школе у Црној Гори: за Дјевојачки институт "Царице Марије" добио је 5.500 рубаља годишње из личних средстава руске царице Марије Александровне и 8.000 сребрних рубаља за оснивање и издржавање Богословије које му је обећао Св. руски Синод.

По повратку у Црну Гору књаз Никола I је предузео одговарајуће дипломатске кораке да му се обећана сума стави на располагање ка-

* Аутор је виши архивист у Народном музеју Црне Горе, Цетиње.

ко би могао основати православну Семинарију на Цетињу.

Прилажемо пет докумената похрањених у Руском државном историјском архиву у Санкт-Петербургу (Фонд 796, оп. 150, д. 230 и 1536), са 11 листова, које смо транскрибовали и усагласили са савременом руском ортографијом, затим превели са руског језика, дајући на крају писмо књаза Николе I у преводу на руски језик. Сва документа су својим садржајем врло занимљива, у шта ће се читаоци лично освједочити...

1.

С.Петербург- евраљ 7 дн 1869 г.

Св тейшему Правительствующему Синоду

Предложение

Государственный Канцлерикъ зъ Горчаков препроводил ко мне извлечение из последовавшего к нему письма от Его Светлости Кнзъ Черногорского от 18 нвар 1868 г. въ коемъ между прочимъ Кнзъ Черногорский изложилъ до си. пор Росси гостеприимно отвор ла двери свои. ду. овны. семинарий и други. учебны. заведений дл молоды. черногорцевино при . том редко достигалась блага цель Императорского правительства-доставить Черногории образованны. св щенников. Немногие из . ти. молоды. людейвозвраща съ на родинуи провед несколько лет вдали от отечестваине могли так сказатьвоссоединитьс с народом и возвратитьс в среду егоинад которой слишкомъ вышнено и. образованиеибольша же часть осталась в Россиии где или поступала на службуили на. одила себе частные зан ти . По. тому учреждение местного православного училища было бы весьма желательно и удовлетворило бы существенную потребность черногорского народа.

Затем Его Светлости Кнзъ Черногорский в личном со мною объ сненни за виличто на содержание предполагаемой им к открытию в Черногории ду. овной семинарии потребуеъ ежегодно до 8 т.р. ии вместе с темипросил об ассигновании . той суммы в его распор жение с того временикогда будет приготовлено им все к открытию пом нутой семинарии.

Справка. Из суммыназначенной по отд. 1^{му} 10^{му} специальной сметы рас. одов ведомства Св тейшего Синода на 1869 г. на .кстраординарные рас. оды по ду. овно-учебной частиимеетс ныне свободного кредита до 50 т. руб.

Заключение. Признава полезным и необ. одимымив вида. содействи к открытию в единойродной нам Черногории ду. овной семинарии дл образовани тамошни. уроженцевижелающи. посв тить себ служению Св. Православной 0 еркви в сане св щеннослужителей и во внимании к личному . одатайству Его Светлости Кнзъ Черногорского

оказати возможное со стороны православного ду. овного ведомства по соби к содержанию поменутой семинарии. По ограниченности состоици. в введении Св тейшего Синода денежны. средств ассигновать в распор жение Его Светлости Кн з Черногорского в число потребны. на изъсненный предмет 8 т. руб. до четыре. тыс ч руб. сер[ебром] из ду. овно-учебного капитала и с отнесением рас. ода сего в текущем году на .кстраординарный кредит из означенного капитала и не ранее как по получении уведомления и что все распор жени к открытию семинарии сделаны; а с будущего 1870 года таковую же сумму ежегодно вносить в смету рас. одов Св тейшего Синода из специальны. его средства на что испросить Высочайшее Его Императорского Величества соизволение; об отпуске же остальных. недостающих. на содержание пом нутой семинарии 4 т. р. из сумм Государственного Казначейства и мною вместе с сим сделано надлежащее сношение с Министром - инансов.

Имею честь предложить о сем Св тейшему Синоду.

Обер-Прокурор гра- Дмитрий Толстой

Директор
(подпись нечётко)

Превод:

С. Петербург, 7. фебруара 1869. године

Светом Правительствујушчем Синоду

Предлог

Државни секретар, кнез Горчаков, прослиједио ми је изводе из писма, које му је послао Његова Свјетлост црногорски Књаз 28. јануара 1868. године, у којему, између осталог, пише како је Русија до сада гостољубиво отварала врата својих духовних семинарија и других школских установа младим Црногорцима, али се, при томе, ријетко постигао племенити циљ Императорске владе да обезбиједи Црној Гори образоване свештенике. Мало који се од ових младих људи враћао у отаџбину; боравећи по неколико година далеко од завичаја, они се нијесу могли, тако рећи, поистовјетити са својим народом и вратити се у његову средину, јер их је школовање високо узвисило, па су већином остали у Русији, гдје су ступали у службу или су тамо налазили себи приватна занимања. Због тога би било веома пожељно и са становишта насушних потреба црногорског народа - оснивање властите православне семинарије.

Његова Свјетлост Књаз црногорски ми је, затим изјавио лично да ће за издржавање предложене црногорске духовне Семинарије годишње требати до 8.000 рубаља, и уједно је молио да му се та сума стави на располагање од тренутка када Он припреми све што је потребно за отварање поменуто Семинарије.

Образложење Од износа који је одређен сходно члану 1 параграфа 10 специјалног предрачуна расхода Светог Синода за ванредне трошкове из домена духовног образовања, сада стоји на расположењу сума до 50.000 рубаља.

Закључак Сматрајући корисним и неопходним отварање у једнородној нам Црној Гори духовне Семинарије ради образовања локалне младежи која жели да се посвети служењу свете православне цркве као свештеници, а такође узимајући у обзир личну замолницу Његове Свјетлости црногорског Књаза, Свети Си-

нод треба да укаже, уколико је то могуће, помоћ у финансирању споменутог Семинарија. Свети Синод сматра да због ограничених финансијских средстава, која му стоје на располагању, од тражених 8.000 рубаља, може одобрити 4.000 рубаља Његовој Свјетлости црногорском Књазу из средстава за ванредне трошкове за ову годину и то тек онда када се добије потврда да су урађене све припреме за отварање Семинарија, а почевши од идуће 1870. године, с тим што ће се тај износ унијети у предрачун расхода Светог Синода из посебних средстава, за шта је потребно измолити Његовог Императорског Величанства - највише одобрење.

О исплати осталих 4.000 рубаља, који недостају за издржавање назначеног Семинарија из средстава Државне касе договорио сам се о томе са Министром финансија.

Имам част предложити то Светом Синоду.

Обер прокурор гроф Димитриј Толстој

2.

1 уу0и1869 годиаи- еврал 1т дн .

По указу Его Императорског Величества Св тейший Правительствующий Синод слушали:

Предложение господина Синодального Обер-Прокурора от 7 сего - еврал 1 1ут4 по сообщенному Государственным Канцлерами кн зем Горчаковым . одатайству Его СветлостииКн з Черногорского об ежегодном ассигновании на предполагаемую к открытию в Черногории ду. овную семинарию до 9 т . рублей.

Приказали: Признава полезным и необ. одимым в вида. содействи к открытию в едиnorodной нам Черногории ду. овной семинарии дл образовани тамошни. уроженцевижелающи. посв тить себ служению Св. Православной 0 еркви в сане св щеннослужителей и во внимании к личному . одатайству Его СветлостииКн з Черногорского оказать возможное со стороны православного ду. овного ведомства пособие к содержанию поменутой семинарии по ограниченности стоимости. в введении Св тейшего Синода денежны. средств ассигновать в распор жение Его СветлостииКн з Черногорского в число потребны. на изъ сненный предмет 8 т. руб. до четыре. тыс ч руб. сер[ебром] из ду. овно-учебного капиталаис отнесением рас. ода сего в текущем году на . кстраординарный кредит из означенного капиталаино не ранее как по получении уведомлени ичто все распор жени к открытию семинарии сделаны; а с будущего 1870 года таковую же сумму ежегодно вносить в смету рас. одов Св тейшего Императорского Величества соизволение. Дл чего и передать в Хоз йственное управление при Св тейшем Синоде на врем надобности подлинное определение. Подлинное определение подписано гл[авными] членами Св тейшего Синода. К исполнению пропущено 1т - еврал 1864 года.

Протоколист...

Превод:

12. фебруара 1869. године. По наредби Његовог Императорског Величества Свети правитељствујушчи Синод саслушао је:

Предлог Господина Обер-прокурора Синода од 7. фебруара под № 1324, у вези саопштења Државног секретара кнеза Горчакова поводом молбе Његове Свјетлости Књаза Црне Горе о годишњој исплати до 9.000 рубаља за оснивање Духовног Семинарија у Црној Гори.

Наређено је: Сматрајући корисним и неопходним отварање у једнородној нам Црној Гори духовне Семинарије ради образовања локалне младежи која жели да се посвети служењу свете православне цркве као свештенство, а такође узимајући у обзир личну замолницу Његове Свјетлости црногорског Књаза, Свети Синод треба да пружи, уколико је то могуће, помоћ у финансирању споменуте Семинарије. Свети Синод сматра да због ограничених финансијских средстава, која му стоје на располагању, од тражених 8.000 рубаља, може одобрити 4.000 рубаља Његовој Свјетлости црногорском Књазу из средстава за ванредне трошкове за ову годину и то тек онда када се добије потврда да су урађене све припреме за отварање Семинарије, а почевши од идуће 1870. године, с тим што ће се тај износ унијети у предрачун расхода Светог Синода из посебних средстава, за шта је потребно измолити Његовог Императорског Величанства - највише одобрење.

Овај предлог су потписали чланови Светог Синода.
Дато на даљи поступак 12. фебруара 1869. године.

Записничар
(нечитко)

3.

С. Петербурги 7 марта 1869 г.
1 у07

Св тейшему Правительствующему Синоду

Предложение

Получив уведомление Министра - инансовинто Государю Императору благоугодно было разрешить отпускать в число 8 т. р. и потребны. на содержание предположенной Его Светлостью Кн зем Черногорским к открытию в Кн жестве семинарии четыре тыс ч р. ежегодно из сумм Государственного Казначейства и имел счастье всеподданнейше испрашивать и исполнение поручени Св тейшего Синода и Всемиловитейшее Его Императорского Величества соизволение на асигнование остальных. четыре. тыс ч р. ежегодно и со времени открытия семинарии из ду. овно-учебного капитала и которое в т8 день минувшего - евраля мес ца и воспоследовало.

Сообщив о таком Высочайшем повелении Его Светлости

Кн зю Черногорскому и имею честь предложить о сем Св тейшему Синоду.

Обер-Прокурор гра- Димитрий Толстой

Директор
(подпись нечёткоЧ)

Превод:

С. Петербург, 7. марта 1869. г.

1 у07

Светом Правительствуиущем Синоду

Предлог

Добивши извештај Министра финансија да је Господару Императору било по вољи да одобри 8000 рубаља потребних за издржавање Семинарије коју планира да отвори у својој Књажевини Његова Свјетлост књаз Црне Горе и од тог износа 4000 рубаља годишње да даје из Државне касе, имао сам задовољство по налогу Светог Синода да најпокорније измолим од Његовог Императорског Величанства најмилостивије допуштење да се исплате и осталих 4000 рубаља од дана отварања те Семинарије из средстава за духовно образовање, што је било реализовано 28. фебруара.

Имам част предложити Светом Синоду да саопшти о тој највишој наредби његове Свјетлости Књазу Црне Горе.

Обер-прокурор гроф Димитриј Толстој

Директор
(потпис нечитак)

4.

№ 410и1869 годаимарта 11 дн .

По указу Его Императорского Величества Св тейший Правительствующий Синод слушали:

Предложение господина Синодального Обер-Прокурора от 4-го сего марта за №-у07 о воспоследовавшем в т8 день - еврал сего года Высочайшем Его Императорского Величества соизволения на ассигнование четыре. тыс ч рублей ежегодно на содержание предположенной Его СветлостьюКн зем Черногорским к открытию в Кн жестве семинарииисо времени открыти оной.

Приказали: Предоставить Хоз йственному управлению сделать завис щее распор жение к приведению в исполнение изъ сненнГо в насто щем предложении Высочайшего повелени идл чего и пФредать в .то Управление из определени выписку.

Подлинное подписано членами Св тейшего Синода т1 марта 1869 года.

Протоколист (Нечётко подписаноЧ)

Исполнено марта ту дн 1869 года.
Выписка в Хоз йст[венную] управу № 480.

Об открытии в Черногорском Кн жевстве ду. овной семинарии
и об отпуске на . тот предмет 4000 руб. из сумм Государственного Ка-
значейства.

Превод:

№ 410, 11. марта 1869. г.

По наредби Његовог Императорског Величанства, Свети Правительствујушчи
Синод саслушао је:

Излагање Господина Обер-прокурора од 7. марта о добијеној 28. фебру-
ара највишој Његовог Императорског Величанства сагласности за исплату 4.000
рубља годишње на име издржавања Семинарије у Црној Гори који планира
отворити Његова Свјетлост црногорски Књаз, од времена његовог отварања.

Наређено је: Газдинској управи да уради одговарајуће кораке да би се
извршила наведена у овоме предлогу највиша наредба, због чега се она и шаље
у ту Управу.

Оригинал су потписали чланови Светог Синода 21. марта 1869. године.

Протоколист
(потпис нечитак)

5.

Св тейшему Правительствующему Синоду

Предложение

Святейшему Синоду.¹

Прошлою зимою, путешествуя, по обычаю моих предков, по православной России, я имел счастье лично являться *Его Императорскому Величеству* и представить ему нужды моего народа, и обратить его внимание на наше скудное религиозное развитие; при этом я просил *Его Величество* во имя его постоянного благоволения к Черногории, снабдить нас средствами на основание в Цетинье духовнаго училища для приготовления духовных наставников и народных учителей. Подобно тому, как все мои предшественники находили помощь, когда в нужде обращались к православной России, так и моя просьба увенчалась полным успехом. Значительное вспомоществование *Его Императорского Величества* дает мне полную возможность возжечь свечу духовного перерождения в народе, претерпевшем многое за честный крест и святую веру, но за то отставшем от других в развитии и просвещении. - Духовное учи-

¹ Превод са српског.

лице, ожидаемое мною и моим любезным народом с неописанным нетерпением, осуществляется в половине сентября сего года. Учреждение духовного училища в *Цетинье* есть высокая милость православной России, оказанная ею родному и единоверному народу; посему ей принадлежит та слава и хвала, которая будет вечно жить в черногорских и других летописях. Мне же, посреднику этой милости, оказанной моему народу, остается только с совершенною преданностью просить православную Россию принять сердечную благодарность от меня и от моего народа. При сем прилагается на рассмотрение и благословение Святейшего Синода устав и программы преподавания в духовном черногорском училище.

Прошу разрешения назваться Святейшего Синода
 покорнейшим слугою
 Князь Черногорский
 Николай.
 Цетинье.
 17 июля 1869 г.

Превод:

Светом Правительствујушчем Синоду

Свети Синоде,

Када сам зимус, по примјеру мојих предака, походио православну Русију, имао сам срећу лично представити се Његовом Императорском Величеству и представити му потребу народа свога, а особито биједно његово стање у погледу религиозном и молио га, да би ми, по својој свагдашњој наклоности према народу црногорском, средства пружити извољео, када би могао на Цетињу основати један духовни завод, у ком би се приговљавали они, који би се жељели посветити за душепопечитеље и учитеље народне. Као год што су ми предшественници свагда са успјехом у својој нужди и потреби обраћали се православној Русији, тако је и моја молба увјенчана њој, већим успјехом за корист народу. Моћном потпором Његовог Императорског Величества постављен сам у најповољније стање да могу моме народу, који је много претрпио за крст часни и свету вјеру и заостао иза других срећнијих на пољу умном и просвјетном, запалити свјећницу душевног препорођаја. Завод духовни, који сам и ја и мој мали народ с неописаном чежњом изгледао, ступа у живот у половини септембра мјесеца ове године. Будући да је пак постанак духовног завода на Цетињу дјело високе милости православне Русије, коју је указала своје сродном и једновјерном народу, то њој и припада она слава и хвала; која ће се обиљежити по анализа црногорским и свјетским кроз сва времена. Мени, пак, као посреднику те милости, указане народу моме, остаје да са највећом преданошћу замолим, да православна Русија прими моју и народа мога најсрдачнију благодарност, а уједно да спроведем Светом Синоду овдје приложено устројство и програм предмета, који ће се предавати у духовном заводу црногорском, на разматрање, просећи Његов благослов.

Молим нека ми буде дозвољено да се могу назвати

Светога Синода
 најпокорнији слуга
 Књаз црногорски
 Николај, с.р.

Цетинье, 17. јула 1869. године